

KS. DARIUSZ NOWAK

**DIECEZJALNY WYMIAR SAKRAMENTALNEGO
BRATERSTWA KAPŁANÓW**

Temat *braterstwa kapłańskiego* posiada w tradycji Kościoła bardzo długą dokumentację interpretacyjną. Znajduje swoje potwierdzenie zarówno w *Modlitwie Arcykapłańskiej* Chrystusa, jak również w dokumentach Ojców i pisarzy chrześcijańskich, aż do czasów obecnych¹. Możemy to zobaczyć także w tekstach Soboru Watykańskiego II i w obfitym nauczaniu posoborowym, a szczególnie w stwierdzeniach: *Lumen gentium*, *Presbyterorum ordinis* i w nauczaniu Papieża Jana Pawła II, a mianowicie gdy jest mowa o tym, że kapłani są we wspólnocie z biskupem *filios et amicos*, «*fratres et amicos* i w określeniu Jana Pawła II: *filios et fratres*. Dla naszego studium posłużymy się dokumentami soborowymi i posoborowymi.

Ojcowie soborowi po raz pierwszy mówią o jedności kapłańskiej w Konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*. Jedną z przyczyn wprowadzenia do praktyki liturgicznej Kościoła katolickiego *koncelebry eucharystycznej* była bowiem potrzeba tworzenia jedności kapłańskiej wspólnoty (por. SC 57). Przeświadczenie to wyjaśnia szerzej Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* pouczając, że *na mocy wspólnych wszystkim święceń kapłańskich i posłannictwa wszyscy kapłani złączeni są wzajemnie węzłem głębokiego braterstwa, które winno się przejawiać spontanicznie i ochoczo we wzajemnej pomocy zarówno duchowej, jak materialnej, zarówno pasterskiej, jak osobistej, w zgromadzeniach i we wspólnocie życia, pracy i miłości* (LG 28 c).

W tekście tym zawarta jest treść doktrynalna nauki o *braterstwie kapłańskim*, które za bazę ma *sakrament Święceń* i wspólną *misję*. Oba te kryteria - konieczne do tego, aby zostać wpisany w diecezję, czyli w *prezbiterium* tworzone razem z własnym biskupem² - stają się dla kapłanów głównym motywem do tego, aby

1 Por. C. Bertola, *Fraternità sacerdotale. Aspetti sacramentali, teologici ed esistenziali*, Ed. Città Nuova, Roma 1987, s. 11-34; G. Cenacchi, *La fraternità sacerdotale*, w: AA.VV., *I Sacerdoti nello spirito del Vaticano II*, Ed. LDC, Torino-Leumann 1968, s. 641-642.

2 Por. SC 41; LG 28-29; CD 11; 15; 28; PO 7-8; AG 19-20; Pojęcie *presbyterium*, odkryte ponownie przez Sobór Watykański II i rozumiane jako *kolegium* wszystkich kapłanów diecezji, tak świeckich jak również zakonnych *nie jest* - według Gérarda Philipisa - *niczym nadzwyczajnym*, ponieważ ono wchodzi w kontekst znaczeniowy innego antycznego pojęcia, pojęcia *kolegialności* rozumianego jako pewien *stan, rodzaj korporacji*. Por. Tenże., *La Chiesa e il suo mistero nel Con-*

w sposób konkretny mogli zmanifestować *dobrowolną wspólnotę kapłańską*³. Wyjaśnia to 8 numer dekretu *Presbyterorum ordinis* na temat urzędu i życia kapłańskiego.

Dokument ten ukazuje przede wszystkim fundament braterstwa widzianego w perspektywie sakramentalnej, w której kapłan może być rozumiany jako *osobowy znak Chrystusa Głowy i Kapłana*⁴. W takim kontekście mówi się o *intymnym braterstwie sakramentalnym*, co z kolei zakłada, że jedność kapłanów diecezjalnych pomiędzy nimi samymi i z własnym biskupem⁵ jest z ustanowienia Bożego, a *inkardynacja* do określonej diecezji jest prawem diecezjalnym⁶.

Innym fundamentem tego *braterstwa* jest koordynacja pracy apostołskiej całego Ludu kapłańskiego tj., wspólne *budowanie Ciała Chrystusa*⁷. Na obu tych fundamentach bazują postawy natury ludzkiej, duchowej, kulturowej i pastoralnej życia oraz misji kapłańskiej, które zmierzają do pokonania *czystej sfery jurydycznej* i lokują się *poza jakąkolwiek formę legalizmu*⁸. Chodzi o niezależne od wieku braterskie i przyjacielskie związki, które ukazują się szczególnie w *duchu współpracy i współodpowiedzialności*⁹ we wspólnocie miłości apostołskiej, w *braterstwie*

cilio Vaticano II. Storia, testo e commento della «Lumen Gentium», Ed. Jaca Book, Milano 1989⁴, s. 322. Jeśli chodzi o źródła patrystyczne to można zobaczyć przypis 73 LG 28.

- 3 Tekst Dekretu o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* na temat jedności kapłanów diecezjalnych (CD 28c) kładzie nacisk na ich współodpowiedzialność dla potrzeb dobra duchowego i materialnego całej diecezji.
- 4 Por. M. Caprioli, *Il decreto conciliare «Presbyterorum Ordinis»*. Storia - analisi - dottrina, vol I, Ed. Teresianum, Roma 1989, s. 292.
- 5 Por. J. Esquerda Bifet, *El presbiterio. Unión y cooperación fraterna entre los presbíteros*, w: AA.VV., *Teología del Sacerdocio. Los presbíteros a los diez años de «Presbyterorum Ordinis»*, w: *Collana Teología del Sacerdocio* 7(1975)246-248.
- 6 Por. Tamże oraz *Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, vol. IV, cz. VII, s. 161.
- 7 Odnośnie tego C. Scanzillo, *Indicazioni di spiritualità presbiterale*, w: Conferenza Episcopale Italiana, *La Spiritualità del Prete Diocesano. Atti dei Seminari e Convegni di studio 1979-1989*, praca zbiorowa pod red. F. Brovelli; T. Citrini, Ed. Glossa, Milano 1990, s. 340 stwierdza, posługując się tekstem Świętej Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego, *Orientamenti educativi «Il presente sussidio» per la formazione al celibato sacerdotale (1974.04.11)*, w: *EV* 5(1974-1976)223, że *sakrament Święceń deleguje kapłanów nie tylko do zadania budowania ludu Bożego za pośrednictwem posługi Słowa i celebracji eucharystycznej, lecz również w celu zmanifestowania miłości braterskiej i po to, aby w ten sposób służyć budowaniu królestwa*.
- 8 Por. G. Cenacchi, *La fraternità sacerdotale*, art.cyt., s. 645.
- 9 Por. Jan Paweł II, *Litterae encyclicae «Redemptor hominis» ad venerabiles Fratres in Episcopatu, ad Sacerdotes et Religiosas Familias, ad Ecclesiae filios et filias, nec non ad universos bonae voluntatis homines, Pontificali eius Ministerio ineunte (1979.03.04)*, w: *AAS* 71(1979)265; *EV* 6(1977-1979)1180 (Polskie wydanie w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. I, wyd. Św. Stanisława B.M., Kraków [1996], s. 8. I chociaż *oba te stany udzielają sobie w sposób organiczny podporządkowania i zależności, to czynią tak - pisze Giuseppe Cenacchi - jedynie dla szerszej posługi i dla odpowiedzialności, które sponują o wiele cięższy obowiązek i o wiele większą bezinteresowność*. G. Cenacchi, *La fraternità sacerdotale*, art. cyt., s. 645. T. Citrini, *I principi della spiritualità del presbitero diocesano*, w: Conferenza Episcopale Italiana, *La Spiritualità del Prete Diocesano*, dz. cyt., s. 291 dodaje, że *wspólnota w prezbiterium formowana jest przez ten oryginalny podział odpowiedzialności za Kościół*.

uczuc¹⁰ i w różnych formach zmierzających do budowania jedności realizacji urzędu kapłańskiego¹¹. Wszystkie te *relacje w prezbiterium* - stwierdza Giuseppe Cenacchi - *stają się przesłanką duchowości kleru diecezjalnego*¹², który konsekwentnie wezwany jest do praktykowania w pewien właściwy sobie sposób¹³ życia wspólnotowego i do tworzenia kapłańskich stowarzyszeń zatwierdzonych przez kompetentne władze kościelne¹⁴. Taką rolę przez długi czas pełniło w Polsce stowarzyszenie *Unia Apostolska Kapłanów*.

Po Soborze nie ustają wysiłki Magisterium Kościoła w celu zdefiniowania jeszcze *dokładniej pojęcia tego «intymnego braterstwa sakramentalnego»*¹⁵. *Rozumie się je jako konieczny fundament wzajemnego ożywienia duchowego i wypełnienia urzędu w jedności celów*¹⁶. Jest to szczególnie ważne dla dzieła ewangelizacji¹⁷, w którym braterstwo to ukazuje się w sprawowaniu tego samego kultu¹⁸, a w sposób szczególny w koncelebrze eucharystycznej¹⁹. Dla celów jego umocnienia i zintensyfikowania zaleca się kapłanom *«prawdziwą przyjaźń»*, z którą mogą oni łatwiej pomagać sobie wzajemnie w *pobudzeniu życia duchowego i intelektualnego, w towarzyszeniu potrzebom materialnym, w uczynieniu własnego życia pełniejszym i pogodniejszym*²⁰. Do jej praktykowania pobudzani są kapłani przez własnych biskupów, którzy podejmują wysiłek promowania *ducha wspólnoty* w swoim prezbiterium. Czynią to sprzyjając stowarzyszeniom, które - będąc zatwierdzone przez kompetentną władzę

10 *Braterstwo (i kolegialność) nie ma tylko wymiaru «efektywnego», który wynika z sakramentu Święceń. Ma on również wymiar «emocjonalny», który skupia zarazem kapłanów między sobą, jak również kapłanów z biskupem węzłem przywiązania.*” A. Barruffo, *La spiritualità presbiterale, le associazioni sacerdotali e i movimenti ecclesiali*, w: Conferenza Episcopale Italiana, *La Spiritualità del Prete Diocesano*, dz. cyt., s. 398.

11 Por. G. Cenacchi, *La fraternità sacerdotale*, art. cyt., s. 646-647.

12 Tamże, s. 648.

13 Ojcowie Soborowi, aby nie popaść w prezentowanie tylko jednej formy życia wspólnotowego w miniaturze, używają określeń wycieniowanych, które nie są dobrze naświetlone od strony praktycznej, jak np.: *coabitazione* - «wspólne mieszkanie»; *mensa comune* - *wspólny stół* lub *periodici raduni* - *okresowe spotkania* (PO 8d).

14 Por. PO 8d.

15 Problem ten rozważał Synod Biskupów w 1971 r. Por. Sinodo dei Vescovi, *Documentum «Ultimis temporibus» de sacerdotio ministeriali (1971.11.30)*, w: *AAS* 63(1971)920; *EV* 4(1971-1973)1229 (W dalszej kolejności będzie cytowany skrótem: *Ultimis temporibus*).

16 *Congregazione per L'Evangelizzazione dei Popoli, Guida pastorale «Le giovani chiese» per i sacerdoti diocesani delle chiese dipendenti dalla Congregazione per l'evangelizzazione dei popoli (1989.10.01)*, w: *EV* 11(1988-1989)2518 (W dalszej kolejności będzie cytowany skrótem: *Le giovani chiese*).

17 Tamże.

18 Por. Consiglio per L'Esecuzione Costituzionale della Sacra Liturgia, *Lettre circulaire aux Présidents des Conférences Episcopales «Dans sa récente allocution» pour solliciter leur appui dans la solution de plusieurs et graves problèmes (1967.07.21)*, w: *EV* 2(1963-1967)1412.

19 Por. Sacra Congregazione per il Culto Divino, *Instructio «Eucharisticum mysterium» de cultu mysterii eucharistici (1967.05.25)*, w: *AAS* 59(1967)565-566; *EV* 2(1963-1967)1347.

20 *Le giovani chiese*, w: *EV* 11(1988-1989)2520.

kościelną - podtrzymują *uświęcenie się kleru w praktyce ich urzędu*²¹. Taka jest z punktu widzenia prawnego synteza doktryny soborowej zawarta w nowym *Kodeksie Prawa Kanonicznego*²².

Papież Paweł VI w przemówieniu do reprezentantów *Unii Apostolskiej Kapłanów* wygłoszonym w Rzymie 22 marca 1972 r. zauważa, że: *...nie mało kapłanów ciągle częściej poszukuje pewnego rodzaju spotkania braterskiego, w którym spontaniczność takiego uczestnictwa, zbieżność gustów, mentalności i interesów łatwo stwarzają atmosferę ciepłej intymności również w płaszczyźnie ludzkiej tylko przyjaźni...*²³. Stąd potrzebne jest stowarzyszenie, które wychodząc z wolnej i odpowiedzialnej inicjatywy oddolnej, lecz w pełnej zgodności i pokornej woli służenia biskupowi oraz kapłańskim organizmom diecezjalnym, mogłoby zaoferować takie chwile wspólnoty braterskiej o treści subtelnie kapłańskiej i konstruktywnej dla pastoralnej duchowości całego prezbiterium..., przyczyniając się do wytworzenia się między nimi pewnego stylu życia wyraźnie inspirowanego przez ewangeliczną hojność²⁴.

Papież jest przekonany, że takie funkcje ożywienia, podtrzymania i pobudzania od wewnątrz vitalności i inicjatywy Kleru diecezjalnego mogą być zrealizowane właśnie w stowarzyszeniu *Unii Apostolskiej Kapłanów*. Ojciec Święty zachęca to stowarzyszenie do tego, aby przyczyniło się do większego uświadomienia kapłanów o ich własnym powołaniu i potrzebie własnego uświęcenia²⁵. Takiemu celowi mają również służyć *Rady Kapłańskie* jako znak i organ zgody i współpracy, solidarności i przyjaźni... kapłanów pomiędzy sobą oraz... ożywienia ducha wspólnotowego, jedności i miłości...²⁶.

Odnosnie doskonalenia ducha wspólnoty pomiędzy kapłanami Papież udziela kapłanom swych rad w Encyklice *Sacerdotalis caelibatus*, wzywając ich do odpowiedzialności w stosunku do współbraci niepokojonych przez różne trudności, aby mogli doprowadzić ich z powrotem do *pierwotnej gorliwości*²⁷. Wszystko więc to, co służy rozbudzeniu do maksimum tego *intymnego braterstwa sakramentalnego*, powiększając miłość do Boga i ku ludowi Bożemu - zdaniem Papieża - powoduje wzrost, zachowuje i broni również *czystości kapłańskiej*²⁸.

Nauczanie Jana Pawła II na temat braterstwa kapłańskiego zawiera ogromną ilość wypowiedzi. Z tego powodu mogłoby się nazwać Ojca Świętego *Papieżem brater-*

21 Por. Tamże, 2520; *Ultimis temporibus*, w: *AAS* 63(1971)920; *EV* 4(1971-1973)1229-1230; *Ecclesiae imago*, w: *EV* 4(1971-1973)2105.

22 Por. *KPK kan.* 275 § 1; 278 § 1-3; 280.

23 Paolo VI, *L'Unione Apostolica del Clero* (1972.03.22), w: *Ins.P.VI*, X(1972)287.

24 Tamże, s. 288.

25 Por. Tamże, s. 289.

26 Paolo VI, *Perfezionare la vita sacerdotale nello zelo ed attività per le anime. Ai Parroci e ai Predicatori Quaresimalisti di Roma* (1970.02.09), w: *Ins.P.VI*, VIII(1970)122.

27 Por. Paolo VI, *Litterae encyclicae «Sacerdotalis caelibatus» de sacerdotali caelibatu* (1967.06.24), *AAS* 59(1967)689; 691; *EV* 2(1963-1967)1495; 1501 (W dalszej kolejności dzieło to będzie cytowane skrótem: *Sacerdotalis caelibatus*).

28 Por. *Sacerdotalis caelibatus*, w: *AAS* 59(1967)688-689; *EV* 2(1963-1967)1493. Odnosnie tego argumentu więcej: C. Bertola, *Fraternità sacerdotale*, dz. cyt., s. 48-54.

stwa kapłańskiego. Z upodobaniem zwraca się on przy każdej okazji do kapłanów - szczególnie podczas swoich apostołskich podróży - świadcząc o wielkiej potrzebie braterstwa kapłańskiego w dzisiejszym świecie. Motywem centralnym tego «braterstwa» jest Ewangelia²⁹, która wymaga od kapłanów współdziałania w *jedności celów* i ustanowienia w ich wspólnocie *dla celów nowej ewangelizacji*³⁰ *jednego serca i jednej duszy* (por. Dz 4,32-35)³¹. Dla tych celów Papież wymienia trzy główne fundamenty tej kapłańskiej jedności:

- *prawda* głoszona przez Kościół na temat urzędu kapłańskiego;
- *praca apostołska* zawierająca różne i uzupełniające się zadania we wzajemnym poszanowaniu i współpracy
- oraz *miłość braterska*³² w świadczeniu sobie wzajemnej pomocy w *niesieniu ciężarów jedni drugim*³³.

Jedność kapłańska - zmanifestowana w miłości braterskiej i w spójności oraz w dyspozycyjności w przyjęciu różnych urzędów i posług diecezjalnych³⁴ przyczynia się również do jedności całego Ludu chrześcijańskiego³⁵. To co ma jednak najwięk-

29 Por. Giovanni Paolo II, *Unità nell'amore per cui Cristo ha pregato. Ai Sacerdoti Americani* (1979.10.04), w: *Ins.G.P.II*, II/2(1979)604; Według Papieża braterstwo sakramentalne jest prawdziwym świadectwem Ewangelii. Mówi o tym w Melbourne: *Our sacramental brotherhood shines forth as an eloquent witness to the Gospel when it is truly lived, when younger priests and older priests encourage and help one another, when hospitality is offered and accepted, when each priest feels a responsibility for the whole diocese and for the Church throughout the world...* Giovanni Paolo II, *Creatività e fedeltà nel proclamare il messaggio eterno della salvezza. Al Clero e ai Seminaristi nella Cattedrale di San Patrizio a Melbourne* (1986.11.28), w: *Ins.G.P.II*, IX/2(1986)1719.

30 Jeśli chodzi o ewangelizację Papież mówi 19 lutego 1981 w Cebu City do Zgromadzenia Najświętszego Serca: *Nie możemy nie przeceniać ważności tej jedności naszego kapłaństwa dla celów efektywnej ewangelizacji świata. Znak sakramentalny tego samego kapłaństwa nie może być dzielony na małe części, ani indywidualizowany: my formujemy kapłaństwo - kapłaństwo Chrystusa - któremu nasza harmonia życia i posługi apostołskiej powinny dać świadectwo. Podstawowa jedności Eucharystii ofiarowanej przez Kościół wymaga, aby taką jedność była przeżywana jako widzialna jedność sakramentalna w życiu kapłanów... Nasza jedność w Panu - sakramentalnie widzialna w centrum tej samej jedności Kościoła - jest warunkiem koniecznym skuteczności tego wszystkiego, co czynimy...* Giovanni Paolo II, *Voi siete gli eredi dei missionari che evangelizzarono queste isole. Cebu City, Auditorio del Sacro Cuore: Incontro con i Sacerdoti e i Seminaristi* (1981.02.19), w: *Ins.G.P.II*, IV/1(1981)406-407.

31 Por. Giovanni Paolo II, *Coordinazione più stretta e organica tra i Sacerdoti ed i Vescovi. Al Clero, ai Religiosi e alle Religiose, nella cattedrale di Siena* (1980.09.14), w: *Ins.G.P.II*, III/2(1980)648.

32 Por. Giovanni Paolo II, *Il mondo ha sempre piu bisogno del vostro ministero quotidiano. Al Clero dell'Île de France, a Notre-Dame* (1980.05.30), w: *Ins.G.P.II*, III/1(1980)1535.

33 Por. Giovanni Paolo II, *Portiamo l'amore di Cristo al mondo che ne c'assetato. L'omelia della Messa per i Sacerdoti e i Seminaristi a Fulda* (1980.11.17), w: *Ins.G.P.II*, III/2(1980)1281; Tenże, *Lo Spirito ha posto nella Chiesa il carisma del Magistero con il quale guida la comunità alla pienezza della verità. Miami, ai Sacerdoti degli Stati Uniti d'America* (1987.09.10), w: *Ins.G.P.II*, X/3(1987)371.

34 Ojciec Święty zaleca kapłanom i seminarzystom Nigerii, aby ich prezbiterium funkcjonowało jako jedna rodzina, jedna grupa apostołska naznaczona radością, wzajemnym zrozumieniem i miłością braterską. Giovanni Paolo II, *Il sacerdote deve essere il lievito della società nigeriana di oggi. Ai Sacerdoti e ai Seminaristi della Nigeria, a Enugu* (1982.02.13), w: *Ins.G.P.II*, V/1(1982)409-410. Por. Tenże, *Vegliate sulla formazione del Clero. Ricevuto un primo gruppo di Presuli peruviani in visita «ad limina»?* (1984.05.24), w: *Ins.G.P.II*, VII/1(1984)1495-1496.

35 Por. Giovanni Paolo II, *La vocazione cristiana dei popoli d'Africa tragga senso e alimento dal vostro ministero. L'incontro con i Sacerdoti a Kinshasa* (1980.05.04), w: *Ins.G.P.II*, III/1(1980)1131.

sze znaczenie, to miłosierdzie we wzajemnych relacjach kapłanów diecezjalnych. Mówi na ten temat Papież w przemówieniu do kapłanów prowincji włoskiej Todi i Orvieto podczas spotkania w katedrze w Orvieto:

Ona rzeczywiście, jeśli jest przeżywana w pełni, może odnowić tkankę wewnętrznych relacji waszych kapłanów i dać waszym wspólnotom maksymalną spójność i ostrze przyjaźni, dobroci, zgody, wzajemnego szacunku i zaufania, oraz ochotnej współpracy. Żyjąc tą duchowością, mogłyby być między wami różnice zamiarów, odrębność wolnych opinii, mnogość inicjatyw duszpasterskich, lecz nigdy nie może zabraknąć wam jedności wiary, miłości i dyscypliny; nie zabraknie wam nigdy poczucia zrozumienia i wyrozumiałości do niedoskonałości drugich. W szczególności wy, starsi kapłani, znajdziecie sposób zrozumienia waszych młodszych braci; a wy młodzi będziecie potrafili ustanowić z waszymi przełożonymi relacje szczerości i zaufania, bez pozbawiania tego, kto kieruje, obowiązku odpowiedzialności i was samych zasługi posłuszeństwa³⁶.

Dla celów realizacji w konkretnym życiu tej kapłańskiej wspólnoty³⁷ trzeba stworzyć w każdej diecezji prawdziwe braterstwo chrześcijańskie³⁸, które wzmocni wszystkich tych, którzy uczestniczą w tym samym ideale życia, powołania i wizji kościelnej; które będzie obecne w życiu i służbie braciom, w parafii, w posłannictwie kapłańskim i na jakimkolwiek innym miejscu; które wreszcie jest przekładane na uczucia, stanowiska i gesty w rzeczywistości każdego dnia³⁹. To zaś zakłada - ze strony kapłanów diecezjalnych - pewną integrację w prezbiterium własnej diecezji

36 Giovanni Paolo II, *La misericordia divina sia il vostro programma sacerdotale. Al Clero di Todi e di Orvieto riunito nella Cattedrale* (1981.11.22), w: *Ins.G.P.II*, IV/2(1981)737.

37 Odnośnie tego Papież stwierdza, że w każdej autentycznej wspólnotie *każdy niesie jakieś szczególne zadanie swojego urzędu, konfrontuje próby i trudności ze współbraćmi, dzieli z nimi sukcesy i radości. Wspólnota jest również ciągłą wymianą propozycji i rozwiązań, jest ćwiczeniem zastosowanym do braterstwa*. Giovanni Paolo II, *Attenti ai segni dei tempi nuovi. L'incontro con il Presbiterio del Patriarcato nella Basilica di San Marco* (1985.06.16), w: *Ins.G.P.II*, VIII/1(1985)1863. Chodzi, bowiem o *uświadomienie, że kapłani, tak diecezjalni jak i zakonni, tworzą jedno «prezbiterium» wokół biskupa*, czyli pewną *«kolegialność»* podobną do tej biskupów z Papieżem. Por. Giovanni Paolo II, *Voi siete gli eredi dei missionari che evangelizzarono queste isole. Cebu City, Auditorio del Sacro Cuore: Incontro con i Sacerdoti e i Seminaristi* (1981.02.19), w: *Ins.G.P.II*, IV/1(1981)406.

38 Prezentując wartość współpracy pomiędzy członkami Kościoła lokalnego Ojciec Święty deklaruje: *Taka współpraca, jednakże, zakłada klimat prawdziwego braterstwa. Ona jest dla diecezji dobrem bezcennym. Rzeczywiście, aktualizuje na nowo – w pewnym sensie – doświadczenie pierwotnej wspólnoty, o której mówią Dzieje Apostolskie (rozdziały 2 – 5) i sprawia, że żyje na nowo dzisiaj coś z zapachu tego czasu, jego zaraźliwa zdolność promieniowania misyjnego*. Giovanni Paolo II, *La vita di fede si attua in modo primario mediante un'intensa partecipazione alla vita diocesana. Pisa: Prima della Messa l'incontro con i Sacerdoti, i Religiosi e i laici impegnati* (1989.09.24), w: *Ins.G.P.II*, XII/2(1989)655.

39 Por. Giovanni Paolo II, *In questi giorni difficili è necessaria la testimonianza d'amore e di pace della Chiesa. Ai Sacerdoti, ai Religiosi e alle Religiose nella cattedrale di Buenos Aires* (1982.06.11), w: *Ins.G.P.II*, V/2(1982)2190-2191.

z zapalem, zaufaniem i pokorą⁴⁰ oraz aby czuć się odpowiedzialni za jej dobro⁴¹. Obowiązek ten dotyczy szczególnie biskupów, którzy nie mogą żyć ani postępować w sposób odizolowany⁴². Chodzi o pielęgnowanie tego «*ducha braterstwa*» - nabytego już w Seminarium i zakorzenionego w Świeceniach kapłańskich⁴³ - jako *jedności przedmiotowej i efektywnej*, która rozwija się i wzrasta za pośrednictwem częstych relacji i stałej współpracy, jak również przez usunięcie narośli pychy i egoizmu⁴⁴, aż do *uczynienia z niej jedności podmiotowej i afektywnej*⁴⁵. To może również prowadzić do pewnej formy życia wspólnotowego, które - według Papieża - *jest godne polecenia*, ponieważ *niewielu kapłanów - będących na służbie dusz - znalazło w wyborze odpowiednich form skuteczną pomoc tak dzięki ich osobistym wymaganiom, jak również za pośrednictwem wykonywanego przez nich urzędu kapłańskiego*⁴⁶.

Następca Sługi Bożego Jana Pawła II Papież Benedykt XVI w swoich pouczeniach na temat *braterstwa kapłańskiego* często powołuje się na nauczanie swego poprzednika. Tak czyni chociażby w ostatnim *Liście do kapłanów* na rozpoczęcie Roku Kapłańskiego z okazji 150. rocznicy *Dies natalis* Świętego proboszcza z Ars:

Chciałbym też dodać, odwołując się do adhortacji apostołskiej «Pastores dabo vobis» papieża Jana Pawła II, że posługa kapłańska ma radykalną «formę wspólnotową» i może być wypełniona tylko w komunii kapłanów ze swym biskupem. Trzeba, aby ta komunია między kapłanami a także ze swym biskupem, mająca swe podstawy

40 Por. Giovanni Paolo II, *Condurre l'uomo a Cristo sulle vie tracciate dalla Chiesa. Ai Seminaristi francesi* (1981.01.11), w: *Ins.G.P.II*, IV(1981)51-52.

41 Por. Giovanni Paolo II, *Siate l'anima del fermento cristiano contro materialismo e cultura di morte. Ai Sacerdoti, ai Religiosi, alle Religiose e ai laici impegnati* (1986.10.18), w: *Ins.G.P.II*, IX/2(1986)1097-1098.

42 Por. Giovanni Paolo II, *Costruire il presbiterio come famiglia e come fraternità sacramentale. Nella Cattedrale di Quito ai Vescovi, ai Sacerdoti, ai Religiosi e ai Seminaristi* (1985.01.29), w: *Ins.G.P.II*, VIII/1(1985)251; Id., *Il futuro della Chiesa in Kenya dipende dalla vita e dal ministero dei suoi sacerdoti. Ai Vescovi del Kenya in visita «ad limina»?* (1988.02.20), w: *Ins.G.P.II*, XI/1(1988)482; Id., *Il Vangelo di Cristo giudica il mondo e non il mondo il Vangelo. Lima: l'incontro con i Sacerdoti, i Religiosi e i Seminaristi nella Cattedrale* (1988.05.14), w: *Ins.G.P.II*, XI/2(1988)1403-1404.

43 Por. Giovanni Paolo II, *La beatificazione di P. Gérard c segno di maturità di una Chiesa pronta per una nuova evangelizzazione. L'incontro con i Sacerdoti, i Religiosi e i Seminaristi, nella Cattedrale di Maseru* (1988.09.15), w: *Ins.G.P.II*, XI/3(1988)790; Id., *La comunità del Seminario deve educare ad una più larga comunione ecclesiale. Ai Partecipanti al pellegrinaggio per il LXXV anniversario del Pontificio Seminario Regionale Umbro «Pio XI»* (1987.11.12), w: *Ins.G.P.II*, X/3(1987)1082-1083.

44 Por. Giovanni Paolo II, *Occorre essere uniti attorno alla Parola di verità annunciata dal Vescovo in nome del Signore e della Chiesa. Lucca: Ai numerosi Rappresentanti della Chiesa locale nella Cattedrale di San Martino* (1989.09.23), w: *Ins.G.P.II*, XII/2(1989)617-618.

45 Por. Giovanni Paolo II, *Aggiornamento nella fedeltà alla tradizione. Ai Sacerdoti e Religiosi, pellegrinaggio a Bergamo* (1981.04.26), w: *Ins.G.P.II*, IV/1(1980)1039. Nicco dalej Papież dodaje: „Jedność zakłada hojność we wszystkich próbach doświadczenia świętego ministerium: jedności sprzyja najgłębsza dyspozycyjność.

46 Giovanni Paolo II, *La vita di fede si attua in modo primario mediante un'intensa partecipazione alla vita diocesana. Pisa: Prima della Messa l'incontro con i Sacerdoti, i Religiosi e i laici impegnati* (1989.09.24), w: *Ins.G.P.II*, XII/2(1989)655.

w sakramencie święceń i przejawiająca się w koncelebracji eucharystycznej, wyrażała się w różnych konkretnych formach rzeczywistego i afektywnego braterstwa kapłańskiego⁴⁷. Tylko w ten sposób kapłani będą umieli żyć w pełni darem celibatu i będą zdolni do sprawiania, by rozkwitały wspólnoty chrześcijańskie, w których powtarzane są cuda pierwszego przepowiadania Ewangelii⁴⁸.

Konkludując nasze rozważania na temat *braterstwa kapłańskiego* zachęcamy do skorzystania z szerokiej na ten temat literatury celem pogłębienia niniejszej problematyki.

47 Por. Jan Paweł II, *Adhortacja Apostolska «Pastores dabo vobis»*, 74, w: *Adhortacje Apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, wyd. Znak, Kraków 1996, s. 665-669.

48 Benedykt XVI, *List na rozpoczęcie Roku Kapłańskiego z okazji 150. rocznicy «Dies Natalis» Świętego Proboszcza z Ars*, wyd. AA, Kraków 2009, s. 27.